

знаёт: «Я такой, как все!». Главная черта молодёжного сленга – постоянная эмоциональность, экспрессивность, оценочность и образность речи молодых людей. Вместе с речью развивается и постоянно обновляется молодёжный жаргон. Это способствует общей динамике системы языка /8/.

Молодежный жаргон представляет собой лексико-семантическую подсистему языка, имеющую сложный, исторически изменчивый характер.

Современный молодежный жаргон выполняет различные функции, основными из которых необходимо признать опознавательную, номинативную, эмоционально-экспрессивную, мировоззренческую и игровую. Функциональная направленность молодежного жаргона обуславливает его языковое своеобразие, выражающееся, в частности, в наличии «игровой» эмоциональной экспрессии, подвижности его лексического состава и появлении в жаргоне больших синонимических рядов. Характерными чертами молодежного жаргонного лексикона являются также антропоцентричность и ограниченность его понятийной зоны: ввиду «коммуникативной неактуальности» значительный круг явлений окружающей действительности остается вне сферы номинативной деятельности молодых жаргононосителей.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

- 1 Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания // Вопросы языкознания. – 1991. – № 1. – С. 37–67.
- 2 Бабенко Л.Г. Толково-идеографический словарь русской эмотивной лексики: (Теоретическая база) // Глагол и имя в русской лексикографии: вопросы теории и практики. – Екатеринбург, 1996. – С. 7–14.
- 3 Арутюнова Н.Д. Коммуникация // Человеческий фактор в языке: Коммуникация, модальность, дейксис. – М.: Наука, 1991. – С. 6–79.
- 4 Левикова С.Я. Молодежный сленг как социокультурный феномен // Язык и образование: сборник научных трудов / ред. кол.: Т.А. Лисицына, Л.А. Гореликов, Р.Н. Шабалин. – Великий Новгород: Нов.ГУ им. Ярослава Мудрого, 2002. – С. 62–63.
- 5 Купцова Н.С. Особенности языка хакеров // Язык как структура и социальная практика. – Хабаровск, 2000. – Вып. 1. – С. 37–40.
- 6 Бурова Г.П., Фрикке Я.А. Жаргонизация речи школьников в оценке теории интегральной индивидуальности // Стилистика и культура речи. – Пятигорск, 2000. – С. 49–53.
- 7 Валеева Н.Т. О деархаизирующей функции жаргонного словообразования в современном русском языке // Агрессия в языке и речи. – М., 2004. – С. 165–173.
- 8 Девкин В.Д. Сленг пробивает себе дорогу в русской лексикографии // Вопросы лингвострановедения и лексикологии: межвузовский сборник статей, аннотаций, рецензий и библиографий / под ред. В.Д. Девкина. – М.: Прометей, 2003. – С. 250–253.

СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ ІЗДЕНІС ЖҰМЫСТАРЫ АРҚЫЛЫ КӘСІБИ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

*Омарова Г.Ә., Қолдас Г.Б., Сапарбекова А.Е.,
«Мирас» университеті, Шымкент, Қазақстан*

Annotation. In this station shows the questions about scientific activities for developing professional treat of students.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы научной деятельности и развития профессиональной компетентности студентов.

Жоғары оқу орындарында студенттердің кәсіби құзіреттілігін қалыптастыру-ғылыми ізденіс жұмыстарымен тікелей байланысты. Олардың шығармашылық қабілетін, оқуы мен ғылымдағы мақсаттарына өз еркімен қол жеткізуін және жеке тұлғалық ерекшеліктерін дамытуды қалыптастыруы ғылыми жұмыс болып табылады. Студенттердің ғылыми ізденуші-

лік қызметін сапалы ұйымдастырудың дәрежесінен, жоғары оқу орындарында маман даярлау жұмысының нәтижелігі көрінеді.

Еліміздегі барлық ғылыми зерттеу мекемелері мен жоғары оқу орындарындағы студенттік аудиториялардағы ғылыми жұмыстарға қатысқан бітірушілермен толықтырылып отыратыны баршаға белгілі. Бұл қағиданың даусыз екеніне өткен ғасырдан бастап жоғары білім беру жүйесіне студенттердің ғылыми іздену жұмыстары назарда болып келе жатқаны айғақ. Алайда, қоғамда ғалым тұлғасының беделінің артпай отыруы себепті және сол кездерде мемлекеттік қаржыландырудың жеткіліксіз болуына байланысты, оқытушылардың да, студенттердің де ғылыми ізденушілік жұмыстарға деген қызығушылықтары төмен болды. Бірақ соңғы кездерде студенттердің жоғары кәсіби білім алудағы басты мақсаты-ғылыми жұмыстарға шеберліктерін шыңдап, дағдыларын ғылымға бейімдеуде қабілетті жастар жоғары нәтижелі ғылыми жетістіктерге жетуде. Бұл бүгінгі экономикалық өзгерістер мен дағдарыстарға байланысты туындап отырған жұмыссыздық пен орналасудағы қиындықтарды болдырмауда дарынды, әрі білімді студент жастарымыздың қажеттілігінің туындауынан және өз мамандығы бойынша жұмысқа орналасуға да толық мүмкіндік алуына жол ашады /1/.

Қазіргі таңда жоғарғы оқу орнында студенттерді ғылыми зерттеу жұмыстарына тарту және оны ұйымдастыру оның болашақтағы жаңа кезеңіне бет алуды және алдағы жинақталған тәжірибені өзгеріп отырған жағдайларда жалғасын табуды қарастыру керек. Жоғары білімді қайта жасауда өзін-өзі ғылыми шығармашылық іс-әрекетке бейімдейтін және өзін-өзі дамытатын кәсіби құзіреттілігінің артықшылығын ескерумен байланысты. Бұл маманның жаңа түрдегі сапасын дайындау қажеттілігін талап етеді, ол маман авторлық еңбектерге, зерттеу жұмыстарымен айналысуға, кәсіби шеберлікті және адами қасиеттерді жүзеге асыруға бағытталады.

Білім беру жүйесінің әдістемесі мен оқыту түрлері білімнің сапасына, дамуына және мазмұнына ықпалы төмен және тағы бір қарама-қайшылық ғылыми-зерттеу жұмыстарына өте төмен және болашақ маман иесі болатын студенттердің ғылыми-шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған болса да, өз қызметін жоғары дәрежеде орындамай отырғанына көз жеткізу қиын емес.

Сондықтанда біз студенттердің ғылыми ізденіс іс-әрекеттерін кәсіби даярлауда төмендегі қағидаларға сүйенеміз:

- болашақ мамандардың ғылыми-шығармашылық қабілетін дамытуға, олардың ғылыми-педагогикалық қызметтің мәдениетін меңгеруіне, инновациялық және ақпараттық технологияларды меңгеруіне және кәсіби құзыреттілікті арттыру әдістерін пайдалануға көңіл бөлеміз. Білімді әрә білікті маманды қалыптастыру үшін, біріншіден, ғылыми ізденушілікпен айналысуды дамыту қажет, және кәсіби міндеттерді айрықша тәсіл мен орындауға шығармашылық тұрғыдан талпынуына жағдай жасау қажет.

- жоо студенттері оқыту үдерісінің құрамды бөлшегі және ол шығармашылық дайындығына, студенттің зерттеу жұмысына жеке тұлғалық қарым-қатынасына, авторлық зерттеу жұмысының бағдарламасын орындауының толық әрі түгел болуына, зерттеушілік белсенділігінің өзіндік іс шаралармен жүзеге асыруына, орындалатын жұмыстың инновациялық әрі ғылыми бағытта болуы қажет.

- студенттің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру жоғарғы оқу орнындағы жалпы білім беру үдерістеріне бағдарлану ретіндегі жалпы педагогикалық шарттардың студенттің жеке тұлғасына ықпал жасаумен айқындалады, мысалы, барлық жұмыс түрлері мен кескіндерінде студенттің өзін-өзі тануға, өзін көрсетуге және өзін бекітуге оның іштей қажеттілігін ескеру, студенттердің ғылыми-зерттеушілік қызметін ұйымдастыруға оқытушылардың дайындығы, ғылыми зерттеушілерге шығармашылық, іс-шаралық және психологиялық дайындықтар санатындағы жұмысты жоспарлау, студенттің кәсіби құзіреттілігін дамуына ықпал жасау әдістері мен құралдарын таңдау /2/.

- маманның кәсіби құзіреттілігін қалыптастыруда ғылыми-зерттеу жұмыстарды ұйымдастыру принциптерінде шығармашылық және тұлғалық қасиеттерін дамыту, зерттеушілік жұмыс түрлерімен толықтыру, оқытушы мен студенттің бірлесіп жасаған ғылыми-зерттеуші-

лік қызметінде олардың өзара адамгершілік тұрғыдағы қарым-қатынасының жоғары дәрежеде болуы.

- кәсіби құзіреттілікті дамытуға арнайы ұйымдастырылған ғылыми-зерттеу қызметінің тиімді ықпалы келесі аталатын негізгі заңдылықтармен шарттасады, өзара әрекет жасауға, оқытушы мен бірлескен шығармашылыққа, өзін ерікті ұстауға, жағдайдың себептерін ажырата білу, ашық және ұшқыр ойлау қабілетімен, оқытушы мен жағымды қарым-қатынасты сақтау және зерттеу құбылысының мазмұнын таңдауда жағдай туындату, сыртқы еркіндігін жүйелендіру, талқылауды ерікті жасау ұжымдық ішкі адами заңдылықтарды сақтау, өте жоғары дәрежеде таңдауға ерікті болуы студенттің жұмысқа жеке тұлғалық қызығушылығының дәрежесінен оның ғылыми-зерттеу жұмыстарының жемісті болумен тікелей байланысты.

Студенттерге білім беру үдерісінің ерекшелігі кәсіби шеберлікке бағытталуында, сондықтан ғылыми-зерттеу жұмысы болашақ маманның өзін-өзі маман ретінде дамуына мүмкіндік беретін болашақ маманның шеберлік сипатындағы мәні. Сонымен қатар, ғылыми іс-әрекет жеке тұлғалық мүмкіндігін қарқынды етіп студенттердің мүмкіндігі мен қабілетін ашады, кәсіби тұрғыдағы мәселелерді шешуде жаңа пікірлердің туындауына себепші болады, өз кәсібіне қанағат алуға және оның іштей сезуге ықпал жасайды.

Студенттік ғылыми-зерттеу жұмысы тұжырымдамалық-сынақ тәжірибелік және деңгейде жүзеге асады. Жалпы тәжірибе барысында талдау жасау нәтижесінің көрсеткені ең маңызды әрі үздік деңгей – бұл феноменологиялық деңгей, сондықтан ғылыми-танымдылық жұмыстарды студенттердің ептілігі мен шеберлігін дамыту үшін, оны ұйымдастыруға, мазмұнын, әдістемесі мен түрлеріне басқа тәсілді қолдануды талап етеді. Мұндай тәсілді жоғары дәрежелі шығармашылық - мазмұндылық, сезімталдық әрекетшілдік және қызмет жасауға және болжамдауға шебер компонентері арқылы жүзеге асыру мүмкін.

Жоғары оқу орнындағы оқытушыларды студенттердің ғылыми жұмыстарын басшылыққа алуға дайындау өте өзекті мәселе. Сондықтан, студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын жетілдіру туралы айтқанда, жоғары кәсіби білім берудің ең маңызды міндеттерінің бірі - оқытушылардың кәсіби шеберлігін жоғарылату. әрі бұл тек өз пәнінің аймағында ғана емес, сонымен бірге, жоғары білім беру педагогика саласында болуы тиіс: оның негізгі мақсаттары мен міндеттері, жас адамның тұлғасының психологиясы, кіші топтардың әлеуметтік психологиясы, дидактикаларымен герменевтикалары және т.б./3/.

Мамандықтары педагогикадан тыс оқытушылар осы және осыған ұқсас мәселелер жайында толық мәлімет алмайды. Дұрыс ойлау әрі жинақталған тәжірибенің (өзінікі және өз әріптестерінің) мәні маңызды. Алайда, үнемі педагогикалық білімін жетілдіріп отырмағандықтан, студенттердің ғылыми ізденістерін басшылыққа алуға оқытушының кәсіби оқытушылық шеберлігі жетпейді.

Келесі ретте біз студенттерді ғылыми-ізденушілік жұмыстарға араластыруға мүмкіндік беретін курс жұмыстарының және арнайы семинарлар мен арнайы курстардың мүмкіндігін қарастырамыз.

Студенттерді университетте арнайы дайындау бір тұтас үдеріс бола тура, екі жағы бар және олар көп жағдайда өзара байланысады. Арнайы курс ғылымда меңгерілген мәліметтермен байланысты, әрі көп жалпы курстардың негізгі мақсаты; арнайы семинар – студенттермен бірге ұйымдастырылған арнайы сабақ, оның негізінде негізгі пәндер бойынша диплом және курс жұмыстары жазылады, әрі ғылым салалары белсенді меңгеріледі, жаппы алғанда, ғылыми шығармашылық оған белсенді араласу деген сөз. Тұлғаның ғылыми танымдық қызметі анықтамалық және өнімді (шығармашылық) болып екіге бөлінеді, алайда адам жаңа білімдерді, яғни ғылым саласындағы өнімдерді өңдеумен айналысу барысында (жұмыста және оқуда) белгілі бір шарттар мен қажеттіліктермен өзара тығыз байланысады. Жоғары оқу орнындағы өзара тығыз байланысады. Жоғары оқу орнындағы жалпы оқу курстары – бұл ғылым жайлы анықтамалар, алайда бұл жерде де шығармашылық сәттер кездеседі. Арнайы семинарлар, курстар диплом жұмыстарымен арнайы курстар – бұл студенттерді ғылымға, ғылыми бастамалармен өзіндік әрекеттерге, өзіндік ғылыми өнімдерді жасауға талпынуға шақыру әрі мүмкіндік беру.

Студенттерді ғылыми-зерттеу жұмыстары оқытушылардың ғылыми зерттеу жұмысымен байланыстыруды ұйымдастырудың тәрбиелік-дидактикалық әлеуметтік-экономикалық мәні ерекше. Бұл, бір жағынан, кафедрадағы ғылыми әдістемелік құралдарды жақсартуға, жылдамдатуға, тәжірибеден өткізуге септігін тигізсе, екінші жағынан, студенттердің оқу жұмыстарына, олардың оқытуда тиімділігі ерекше, айталық: кафедра тапсырысын орындауға, олардың шынайы, толық мүмкіндік туындайды.

Жоғары оқу орнындағы студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарының түрлеріндегі ерекшеліктер – бұл өздерінің болашақ мамандықтарының негізін тәжірибеде меңгеру бойынша мәселелердің негізгі мақсатымен байланысты.

Алайда студент ғылымның алғашқы баспалдағын жеке әрекеттер жасаумен бастайды, олар ғылыми жазбаларды құрайтын әдебиеттерді тақырып бойынша оқу, ондағы көзқарастарды талдау, алуан түрлі мектептердегі мәселелерді зерттеуші ғалымдардың жүйелі әдіс - тәсілдеріне талдау жасауды бастайды.

Студент ғылыми - іздену қызметіне осы жоғарыда аталған сатылармен келеді, ол алуан түрлі ғылыми топтардан, зерттеу бірлестіктерден құралған ғылыми шығармашылыққа араласады, ішкі ғылыми және ғылымнан тыс қауымдастықпен өзара араласады. Ғылыми топтарда мақсаттар мен, қағидалар, жетекшілік жүйесі мен белгілі бір өзара қарым-қатынастар пайда болады. Жоғарғы мектепте ғылыммен айналысу (жаппай) бұқаралық құбылыс сипатына ие, сондықтан студенттердің ғылыми-шығармашылығын басқару, жүйелендіру, басшылық жасау қызметін айқындайды.

Студенттердің ғылыми зерттеу іс-әрекетінің жемісті болуға ықпал ететін негізгі шарттарды келесі ретпен бөліп қарауға болады:

- тақырыптың өзектілігін белгілеу;
- шығармашылық жұмыстың ең маңызды іс-шарасын анықтау;
- жеке жоспар жетілдіру, жасау;
- Жалпы және арнайы дайындық;
- Оқытушының кәсіби шебер басшылығы, оның құрамына келесілер енеді:

а) студенттің дайындығына, қабілетіне, талғамына байланысты, жұмыстың өзектілігі, толық орындалғандығына байланысты арнайы тақырыптарды таңдау; б) студенттің ғылыми ізденісінің жалғасы болатынын белгілеу; в) ғылыми жұмыс жоспары орындалуын бақылау; г) өз уақытында кеңес беру.

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын ғылыми талдау жасай отырып, маманның кәсіби құзіреттілігін қалыптастыруға бағытталған мәселені шешу жолын көрсетеміз:

- студент жастардың көз алдында ғылыми жұмыстың мәртебесін жоғарлату (ғылыми жетістіктеріне жан-жақты қолдау жасау, ғылыми жұмыстарын енгізу үшін қолайлы жағдай жасау, жеке студенттердің ғылымдағы жетістіктері туралы жоғары оқу орнындағы ұжымды барынша кең ауқымда ақпараттандыру және т.б.);

- ғылыми шығармашылықты мемлекеттік негізде материалдық-техникалық және қаржылай қолдау;

- студенттерге грант жүйесін жүйелі пайдалану;

- студенттердің ғылыми жұмыстарының жинағын жоғары оқу орнында жыл сайын баспадан шығару;

- ғылыми зерттеу жұмыстармен белсенді айналысатын студенттерге бір тұтас ақпараттық жүйе жасау.

Жоғарғы оқу орнындағы білім беру жүйесінде студенттердің кәсіби шеберлігін дамытудың тұжырымдамасы оқытуды дараландыруды жүзеге асырумен пән аралық байланыс жүйесінің мазмұнын терендетумен, өзіндік жұмыстар мен ғылыми-зерттеу жұмыстарды тиімді ұйымдастырту мен байланысты.

Студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарының және өз білімін жетілдірудің дидактикалық, теориялық және әдіснамалық ерекшеліктерін анықтауда біз оларды ұйымдастыру жүйесін ұсындық, оның мазмұны болашақ мамандардың шығармашылық қабілетін қалыптастыратын өзіндік зерттеу жұмысының нақты түрлері екеніне көз жеткіздік.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Ангеловски К. Учителя и инновации: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 159 с.
- 2 Менлибекова Г.Ж. К вопросу о формировании социальной компетентности будущих учителей // Вестник АГУ им. Абая. – 2001. – №5.
- 3 Высшее образование Казахстана в третьем тысячелетии: сб. науч. ст./ отв. ред.: А.Е. Абылкасымова. – Алматы: РИК, 1998. – 163 с.

ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРНЫНДА ОҚУ ҮРДІСІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ

Орумбаева А.Б.,

Қостанай мемлекеттік педагогикалық институты, Қазақстан

***Annotation.** In this article the problem of the formation of the psychological culture of the students of the higher educational institution is viewed in depth. To date, higher education for students - this is knowledge needed throughout life, so the level of psychological culture of the future of educational psychologists must meet the changing socio-economic and professional learning environment.*

Бүгінгі таңда қоғамда жүріп жатқан терең экономикалық және әлеуметтік-мәдени өзгерістер білім беру қызметіне жаңаша қарауды, кәсіби қызметтің барлық сферасында мамандарды даярлау іс-әрекетін жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді. Жоғары оқу орнының түлегі жоғары деңгейде дамыған, коммуникативті ептіліктерді меңгерген, өзгермелі ортаға бейім, алғыр, бәсекеге қабілетті тұлға болуы тиіс.

Білім алушылар кәсіпқой-психолог болуы үшін оған білім кеңістігінен іс-әрекет және өмірлік мағына кеңістігіне шығуы қажет. Білімдер мен іс-әрекет әдістерін органикалық тұтастықпен, белгілі бір маңызы бар құндылықтармен біріктіру керек. Мамандарды даярлауда білімдер жүйесіне тән ерекшелік білімдердің жаратылыстану, математикалық және дүниетанымдық іргетасымен, табиғат, қоғам, ойлау туралы пәнаралық жүйелі-интегративті білімдердің кеңдігімен, сондай-ақ жоғары шығармашылық потенциалы бар мамандарды даярлау міндетін шешуге мүмкіндік беретін іс-әрекетті қамтамасыз етумен нәтижеленеді.

Қазіргі таңда психолог-педагог мамандарды даярлауда кәсіби білімді бекітілген пәндерді оқытуға негізделген білімдердің белгілі бір мөлшерін меңгерту ретінде түсіндіру әдетке айналған, әрине бұл жеткіліксіз болып табылады. Білім беру негізі тек оқу пәндерімен шектелмей, ойлау және іс-әрекет тәсілдерімен, яғни рефлексивті сипаттағы процедуралармен нәтижеленуі тиіс. Мұның барлығы мамандарды даярлау мазмұны мен деңгейі талаптарына методологиялық мәдениетті қалыптастыру мәселелерін, іс-әрекеттің танымдық, кәсіби, коммуникативті және аксиологиялық әдістерін енгізу қажеттігі туралы міндетті қояды.

Жоғары білім беруге тән ерекшелік методологиялық мәдениеттің жоғары деңгейде болуы және тану және іс-әрекет тәсілдерінің шығармашылықпен игерілуі болып табылады. Осыған орай, жоғары оқу орындарының маңызды міндеттерінің бірі тар мағынадағы кәсіби білімдер мен іскерліктерді меңгерген мамандарды даярлау ғана емес, сондай-ақ өзінің кәсіби іс-әрекетін өзге адамдардың мүдделерін ескеріп, продуктивті ынтымақтастық түрінде құруға қабілетті тұлғаларды дайындау болып табылады.

Қазіргі мамандардың маңызды қасиеттері өз мінез-құлқын басқара білу, өзге адамдармен сауатты әрі мақсатты қарым-қатынас орната алу, қиын өмірлік жағдаяттарда шешім қабылдай білу, қарым-қатынастың психологиялық тәсілдерін меңгеру ептіліктері және жоғары деңгейлі психологиялық мәдениет болып табылады /1/.

Мәдениет көпқырлы әрі көп мағыналы ұғым, оны кең мағынада және тар мағынада қарастыруға болады. «Кең мағынадағы мәдениет халықтың жетістіктері мен шығармашылықтарынан көрінеді. Бұл белгілі бір қоғамдық болмыстың тарихи қалыптасқан формасы. Мәдениет адамзат өмірінің ажырамас атрибуты, адамзат қасиеті».